

DOI 10.36074/logos-13.12.2024.018

ВПЛИВ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ НА ДІЮ МІЖНАРОДНОГО ДОГОВОРУ

Островська М.В.¹**Науковий керівник: Асірян С.Р.²**

---

1. студентка факультету міжнародного та європейського права*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, УКРАЇНА***2.** канд.юрид.наук, асистент кафедри права Європейського союзу*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, УКРАЇНА*

У сучасному світі міжнародні договори відіграють важливу роль у забезпеченні стабільності міжнародного порядку, закріплюючи взаємні зобов'язання держав у сферах прав людини, безпеки, торгівлі та охорони довкілля. Вони створюють правові рамки для співробітництва між країнами та сприяють збереженню миру. Однак, у випадку збройних конфліктів виникає питання щодо спроможності цих договорів залишатися дієвими та забезпечувати захист прав. Актуальність цієї проблеми зростає у контексті сучасних конфліктів, які набувають затяжного характеру, ставлячи під загрозу зобов'язання, взяті на себе державами. Тому, дослідження впливу збройних конфліктів на дію міжнародних договорів дозволяє оцінити їхню ефективність у кризових умовах, а також можливість збереження правового порядку навіть під час збройного протистояння.

У науці міжнародного права існують дві основні позиції щодо дії міжнародних договорів у період збройних конфліктів. Згідно з першою позицією, доля договорів визначається намірами сторін в момент укладення договору. Цієї точки зору дотримуються такі науковці, як Д. Брайерлі, Д. Гроссен, Ч. Хайд та інші. Прихильники другої позиції стверджують, що питання чинності договорів вирішується після завершення збройного конфлікту, з урахуванням волевиявлення сторін, оскільки війна сама по собі не може автоматично припинити дію угод [1].

Варто зазначити, що на даний момент не існує жодного міжнародно-правового акту, який би регулював саме проблеми впливу збройних конфліктів на міжнародні договори. Проте, не можна не згадати про Проект

ABSCHNITT 6.

RECHT UND VÖLKERRECHT

статей «Про вплив збройних конфліктів на договори» (далі - Проект), який було схвалено на 63-й сесії Комісії міжнародного права у 2011 році [2]. Даний документ не створює обов'язкових норм, але надає державам рекомендації щодо поводження з договорами під час збройних конфліктів.

Перш за все, ст. 2 Проекту визначила поняття «збройного конфлікту». Під ним розуміється ситуація, коли застосовується збройна сила між державами або тривалий збройний конфлікт між урядовими органами та організованими збройними групами [3].

Згідно з положеннями Проекту наявність збройного конфлікту не припиняє автоматично (*ipso facto*) дію договорів або їх застосування між державами, які є сторонами конфлікту; і між державою, яка є стороною конфлікту, та державою, яка не є стороною конфлікту (ст. 3). Тому, ст. 6 вказує, що для того, щоб визначити, чи може договір бути припиненим, відкликаним або призупиненим, варто враховувати відповідні фактори. По-перше, це природа договору, зокрема його предмет, мета, зміст і кількість сторін. По-друге, це характеристики збройного конфлікту, такі як його територіальні межі, масштаби, інтенсивність, тривалість і ступінь зовнішнього втручання (у разі не міжнародного конфлікту) [3].

Також, у Проекті наведений перелік договорів, які не припиняють і не призупиняють свою дію у разі збройного конфлікту (ст. 7 і Додаток). Зокрема, це:

- договори про право збройних конфліктів, включаючи документи у сфері міжнародного гуманітарного права;
- договори, які проголошують, встановлюють або регулюють постійні режими, включаючи угоди про зміну сухопутних і морських кордонів;
- багатосторонні нормативні договори;
- договори про міжнародне кримінальне правосуддя;
- договори про дружбу, торгівлю та мореплавство, а також угоди, що стосуються прав приватних осіб;
- договори про міжнародний захист прав людини;
- договори, що стосуються міжнародної охорони навколишнього середовища;
- договори, що стосуються міжнародних водотоків та пов'язаних із ними споруд і об'єктів;
- договори, що стосуються водоносних горизонтів і пов'язаних із ними споруд і об'єктів;
- установчі акти міжнародних організацій;
- договори, що стосуються врегулювання міжнародних спорів мирними засобами;
- договори про дипломатичні та консульські зносини.

Вони продовжують діяти повністю або частково, що зумовлено їхнім предметом [3].

Зазначений перелік є орієнтовним і, відповідно, невичерпним. Крім того, було вирішено не включати договори, що стосуються норм *jus cogens*, оскільки вони пронизують кілька сфер. Категорії, перелічені в додатку, по черзі аналізуються в коментарях, де описується практика, наводяться думки науковців щодо кожної категорії у списку та пояснюється, чому деякі з них були включені, незважаючи на незначність відповідної практики [2].

Наявність збройного конфлікту не впливає на здатність держави-учасниці укласти нові договори. Держави можуть укласти угоди, які передбачають припинення або призупинення дії договору чи його частини, що діє між ними в умовах збройного конфлікту, або погоджуватися на зміну чи коригування договору (ст. 8) [3].

Статтю 15 Проекту передбачено і заборону вигоди для держави-агресора. Тобто, держава, що здійснює акт агресії не може розірвати договір, вийти з нього або призупинити його дію внаслідок збройного конфлікту, якщо результатом цього буде вигода для цієї держави [3].

Сьогодні, основним міжнародним актом, який регулює право міжнародних договорів являється Віденська Конвенція про право міжнародних договорів 1969 року (далі - Конвенція). І хоча у ній немає прямих вказівок на дію міжнародного договору під час збройного конфлікту, все ж таки деякі положення Конвенції можна застосовувати і в контексті даного питання.

До них входять, по-перше, стаття 61, яка передбачає, що учасник має право посилатись на *неможливість виконання договору* як на підставу для припинення договору або виходу з нього. При цьому ця неможливість повинна бути наслідком зникнення або знищення об'єкта, необхідного для виконання договору. Проте, якщо така неможливість є тимчасовою, то вона може виступати лише як підстава для призупинення договору. Також, частина 2 статті зазначає, що дане положення не застосовується, якщо неможливість виконання договору є результатом дій самої держави [4]. На мою думку, ця стаття має велике значення для ситуацій, коли збройний конфлікт руйнує матеріальні об'єкти, які є необхідними для виконання договору. Наприклад, якщо внаслідок бойових дій знищується інфраструктура, потрібна для реалізації економічної чи технічної угоди, це може стати підставою для призупинення або припинення договору.

По-друге, *докорінна зміна обставин*, що передбачена у статті 62 Віденської Конвенції, може, також, слугувати підставою для припинення чи призупинення договору. На неї можна посилатися лише у випадку, якщо

ABSCHNITT 6.

RECHT UND VÖLKERRECHT

докорінна зміна, яка сталася щодо обставин, що існували при укладанні договору, змінила сферу дії зобов'язань, які все ще підлягають виконанню [4].

По-третє, як підстава для припинення чи призупинення міжнародного договору може слугувати і *розрив дипломатичних або консульських відносин*. Проте, як зазначає стаття 63 Віденської Конвенції про право міжнародних договорів, розрив даних відносин не впливає на правові відносини, встановлені між сторонами договору. Але, якщо для виконання договору потрібна наявність дипломатичних чи консульських відносин, то угода втрачає свою дію.

У підсумку можна зазначити, що вплив збройних конфліктів на дію міжнародних договорів є багатограним і залежить від низки факторів, включаючи природу договору, характеристики конфлікту та правові норми, застосовні в конкретних обставинах. Незважаючи на відсутність універсального регулювання цього питання, існуючі інструменти, такі як Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 року і Проект статей «Про вплив збройних конфліктів на договори» пропонують певні орієнтири для розв'язання таких ситуацій.

Ці документи демонструють, що навіть під час збройних конфліктів можна зберігати правовий порядок, якщо належним чином враховувати як специфіку конфлікту, так і особливості міжнародного договору. Водночас існує потреба у створенні більш чітких міжнародно-правових норм, які регулюватимуть питання збереження чи зміни зобов'язань під час конфліктів.

Застосування правових принципів, таких як заборона вигоди для держави-агресора, зокрема, підкреслює важливість міжнародного співробітництва навіть у кризових умовах. Це сприяє підтримці стабільності та довіри в міжнародному праві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Жукорська Я. М. Вплив збройних конфліктів на дію міжнародних договорів, *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 2014 р., Сер.: Юриспруденція, №9-1, С. 238. URL: <http://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc9/69.pdf> (дата звернення: 17.11.2024)
- [2] Articles on the Effects of Armed Conflicts on Treaties - Main Page. *United Nations - Office of Legal Affairs*. URL: <https://legal.un.org/avl/ha/aeact/aeact.html> (дата звернення: 17.11.2024).
- [3] Draft articles on the effects of armed conflicts on treaties, URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/L10_2011.pdf
- [4] Віденська конвенція про право міжнародних договорів : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 23.05.1969 : станом на 13 черв. 1986 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text (дата звернення: 17.11.2024).